

RECENZJA WYDAWNICZA MONOGRAFII
NAUKOWEJ AUTORSTWA PROFESORA
DRA HAB. WOJCIECHA CYNARSKIEGO
O TYTULE *KARATE IN THE PERSPECTIVE
OF ANTHROPOLOGY (KARATE W
PERSPEKTYWIE ANTROPOLOGII)*

Juliusz Piwowarski¹
Vasyl Zaplatynskyi²

ABSTRACT

The reviewed scientific monograph by Professor Wojciech Cynarski is a groundbreaking work in the field of martial arts research, in particular the phenomenon of karate-do. The work presents a holistic, anthropocentric and interdisciplinary approach to the subject, combining psycho-social, socio-cultural, philosophical and anthropological perspectives. The author, based on his own concept of the Humanistic Theory of Martial Arts and Sports (HTSSW), presents karate as a path of personal improvement and an educational and upbringing vehicle, and not only a form of sports competition. The monograph not only systematises the knowledge of martial arts, but also brings new values to the area of social sciences and physical culture sciences, especially in the Polish and European context. The review highlights the educational and axiological dimension of the monograph, which can serve both the academic community and martial arts practitioners. The monograph deserves to be recognised as a key work in the

¹ Assoc. Prof. Juliusz Piwowarski, PhD, The University of Public and Individual Security "Apeiron" in Cracow.

² Vasyl Zaplatynskyi, PhD (CSc) – Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University; Academy of Safety and Bases of Health.

Polish scientific literature, filling important gaps in the research on the karate-do phenomenon.

KEY WORDS

karate, martial arts, editorial review, anthropology

ABSTRAKT

Recenzowana monografia naukowa autorstwa prof. Wojciecha Cynarskiego stanowi przełomowe dzieło w dziedzinie badań nad sztukami walki, w szczególności nad fenomenem karate-do. Praca prezentuje holistyczne, antropocentryczne oraz interdyscyplinarne ujęcie tematyki, łącząc perspektywy psycho-społeczne, socjo-kulturowe, filozoficzne i antropologiczne. Autor, opierając się na swojej autorskiej koncepcji Humanistycznej Teorii Sztuk i Sportów Walki (HTSSW), ukazuje karate jako drogę osobistego doskonalenia oraz wehikuł edukacyjno-wychowawczy, a nie jedynie formę rywalizacji sportowej. Monografia nie tylko systematyzuje wiedzę na temat sztuk walki, lecz także wnosi nowe wartości do obszaru nauk społecznych i nauk o kulturze fizycznej, w szczególności w kontekście polskim i europejskim. Recenzja podkreśla edukacyjny i aksjologiczny wymiar monografii, który może służyć zarówno środowisku akademickiemu, jak i praktykom sztuk walki. Monografia zasługuje na uznanie jako kluczowe dzieło w polskiej literaturze naukowej, wypełniające istotne luki w badaniach nad fenomenem karate-do.

SŁOWA KLUCZOWE

karate, sztuki walki, recenzja wydawnicza, antropologia

UWAGI OGÓLNE – ORYGINALNOŚĆ RECENZOWANEGO DZIEŁA

Recenzowana monografia naukowa stanowi pozycję naukowo-badawczą, której problematyka stosunkowo rzadko znajduje swój oddźwięk w obiektywnie, bezstronnie prowadzonych przez uczonych badaniach. Autorom niniejszej opinii chodzi tutaj o badania, w których cecha naukowości usuwa na bok wszelkie wątpliwości związane z myśleniem potocznym o społeczno-kulturowym zjawisku *sztuk walki* i wplatanymi w ową tematykę wątkami o charakterze niedokumentowanej i nie eksplorowanej autorytatywnie, czyli naukowo sensacji.

Opiniowana praca to naukowe psycho-społeczne³, socjo-kulturowe⁴ i filozoficzne⁵ ujęcie spektrum zjawisk dotyczących fenomenu sztuk walki i efektów ich oddziaływań w środowisku bezpieczeństwa, jakie buduje dla siebie człowiek rozpatrywany jako podmiot bezpieczeństwa.

Zjawisko *sztuk walki* i jego adepci, potrafili niejednokrotnie, bez żadnego koloryzowania wykazać się osiągnięciami, które dla uważnego obserwatora były realnym dowodem, że poziom zaangażowania *podmiotu działania* w praktykowanie *sztuk walki*, może prowadzić do efektów zdumiewających, przesuając granice możliwości człowieka i do weryfikacji wiedzy, w tym także wiedzy naukowej o tych możliwościach. Jednakże ukazywanie tych faktów bez szkody dla wiarygodności przekazu *sztuk walki* wymaga rzetelności naukowej.

W tym przypadku mamy do czynienia z rzetelną monografią naukową, w której wyniki swoich wieloletnich badań przedstawił akademik najwyższej rangi. Co istotne, poziom profesorski Autora, w wypadku tego badacza, nie stanowił żadnych przeszkód dla realizacji funkcji praktycznej teorii naukowej i funkcji propagatorskiej dotyczącej praktycznej warstwy *kultury bezpieczeństwa*, jaką niosą w sobie kręgi społeczne skupiające osoby uprawiających *sztuki walki*.

W tym przypadku tej pracy, traktującej o *karate w perspektywie antropologii* jest tak dlatego, że Autor monografii już od chwili rozpoczęcia swojej kariery naukowej był osobiście zaangażowany w intensywne uprawianie *sztuk walki* i kontynuuje tę aktywność do chwili obecnej.

W tej sytuacji recenzowane dzieło wykazuje szczególną oryginalność, przejawiającą się na osi badawczej rozpiętej pomiędzy teorią i praktyką *sztuk walki* i sportów walki, w tym wypadku zogniskowanych na sztuce karate.

PODŁOŻE TEORETYCZNE MONOGRAFII

Podłoże teoretyczne recenzowanego przeze mnie dzieła autorstwa pana profesora W. Cynarskiego, nie pozostawia złudzeń, co do tego, że Autor posłużył

³ Vide: J. Vertonghen, M. Theeboom, „*The social-psychological outcomes of martial arts practise among youth: A review*,” *Journal of Sports Science and Medicine*” 2010, No. 9, pp. 528–537.

⁴ Vide: F. Turner, *Science and Philosophy of Martial Arts Exploring the Connections Between the Cognitive, Physical, and Spiritual Aspects of Martial Arts*, North Atlantic Books, Berkeley 2022.

⁵ *Philosophy and the Martial Arts: Engagement*, G. Priest, D. Young (ed.), Routledge, New York 2014.

się oryginalna, bo przez siebie utworzoną koncepcją teoretyczną *sztuk walki*. Koncepcja ta, stanowi efekt pionierskiego opracowania W. Cynarskiego na użytek prowadzenia studiów nad fenomenem *dalekowschodnich sztuk walki (dsw)*, które wniosło bardzo wiele jeśli chodzi o *funkcje systematyzującą i ideową* teorii naukowej. Chodzi tu o koncepcję znaną dziś jako *Humanistyczna Teoria Sztuk i Sportów Walki*.

Koncepcja ta ma wymiar uniwersalny dla perspektyw europejskiej i dalekowschodniej, pozwalając na wartościowe – uniwersalne ale nie uniformizujące działanie naukowo-badawcze, w tym wypadku pozwalające na ukazanie oraz wyjaśnienie istoty oraz materii sztuki walki karate i jej recepcji polskim i europejskim świecie społecznym.

Holistyczna koncepcja W. Cynarskiego, której oddziaływanie jest widoczne i dobrze służy recenzowanej pracy eksponuje „drogę sztuk walki”, która *de facto* stanowi *styl życia*⁶, które są „systemami edukacyjnymi i drogami psychofizycznego doskonalenia człowieka”, doskonalenia jego morale i charakteru, umysłu i osobowości oraz usilnego dążenia do tego, by być człowiekiem szlachetnym oraz przydatnym i wspierającym społecznie. Ta tendencja przeważa w kultywowaniu *drogi wojownika* nad praktyką zredukowaną do treningu sportowego którego celem jest tak zwany wynik sportowy, preferowanie „wygrywania”, w miejsce „drogi samodoskonalenia”⁷. Tak właśnie też ukształtowana jest prawdziwa „droga karate”, w której dążenie do bycia mistrzem przez całe życie, jest o wiele ważniejsze, niż bycie championem turnieju.

CEL MONOGRAFII I JEJ OCENA

Ustrukturowana kompozycja recenzowanej pracy i zastosowany przez Autora styl narracji, ukazuje spektralny szeroki zakres problematyki doty-

⁶ *Styl życia* – jeden z elementów I oraz II strumienia kultury bezpieczeństwa narodowego, sposób bycia charakterystyczny dla zbiorowości ludzkiej – klasy, warstwy i grupy społecznej; indywidualny styl życia zawiera upodobania, nawyki i zachowania mające źródło w kolektywnym *podmiocie*; z perspektywy psychologicznej *styl życia* to charakterystyczny dla *indywidualnego podmiotu* sposób organizowania i doświadczania egzystencji, zakorzeniony w świadomym i podświadomym rozwoju *podmiotu*, w jego temperamencie; pojęcie wprowadził Alfred Adler, odnosi się ono do charakterystycznego dla danego *indywidualnego podmiotu* sposobu bycia, na który składają się ogół wartości, motywów, cech, zainteresowań i pasji, zachowań, sposobów postrzegania świata i reagowania na niego.

⁷ Vide: G. Funakoshi, T. Jotaro, *The Twenty Guiding Principles of Karate: The Spiritual Legacy of the Master*, New York–Tokyo 2013.

czącej społeczno-kulturowego zjawiska, jakim jest droga sztuki walki karate – *karate-do*. Autor opisuje też z perspektywy teleologicznej i wyjaśnia naukowo rolę jaką przewidział dla swej monografii, tak aby dźwignia jej oddziaływań miała charakter teoretyczny (*Humanistyczna Teoria Sztuk i Sportów Walki – HTSSW* oraz *General Theory of Fighting Arts – GTFA*).

Ponadto występuje tu naukowe ujęcie wykazujące charakter moralno-etyczny, erudycyjny, praktyczny oraz encyklopedyczny w odniesieniu do przedmiotu badań, jakim jest tutaj zjawisko społeczne *karate-do*. Dodajmy, że zjawisko to ma w Polsce, Europie i na całym świecie ogromny zasięg oddziałując na każdym z zamieszkałych kontynentów na wielomilionowe rzesze ludzi.

Według Autora recenzowanego dzieła droga karate powinna podlegać dominacji sztuki nad podejściem związanym z wyczynem sportowym (którego się nie wyklucza). Dlatego też w naszej opinii Autor ten słusznie twierdzi już na początku swej pracy, w Rozdziale Pierwszym recenzowanej przez nas pracy, że postępowanie, w którym „sprowadzanie *sztuk walki* i *dróg wojownika* [tylko – dopisek rec.] do sportu jest poważnym błędem”.

Warto zdać sobie sprawę z tego, że jest to bardzo odważna uwaga Autora – gdyż show biznes, sport i polityka, to „święte krowy” ponowoczesności mogącej odpodmiotawiać człowieka, dotąd pojmowanego personalistycznie w mentalno-duchowej tradycji Europy⁸.

Zgodnie z powyższą przestrogą, mającą głębokie uzasadnienie naukowe, właściwie rozumiana droga sztuki karate powinna według Autora stanowić „wehikuł osobowego doskonalenia” dla jej każdego adepta. To ważna opinia w czasach, gdy tak zwana kultura popularna, dla zysku „pasożytując” na kulturze wyższej niszczy ją – również na *arenie społecznej*, którą tworzą adepci *sztuk walki*. Dodajmy, że najczęściej ta aberracja społeczno-kulturowa dotyka filmowego czy multimedialnego pokazu widowiskowych, niekoniecznie szlachetnych zmagania, prowadzonych przez niekoniecznie szlachetnych adeptów karate.

Unidyscyplinarne, holistyczne i antropocentryczne podejście naukowe Autora omawianego tu dzieła do badań własnych opublikowanych w recenzowanej przez nas monografii w tym – pedagogiczne, aksjonormatywne, historyczne, antropologiczne i psycho-społeczne, ma niebagatelne

⁸ Vide: T. Greene, *The Discovery of Spiritual Chivalry: Ennobling of the Spirit, Soul, and Resilient Self*, Austin Macauley Publishers, London 2019.

transdyscyplinarne⁹ znaczenie naukowe, a także społeczne. Dzieło to zawiera bowiem spory ładunek oddziaływań mogących przynosić wymierne społecznie, pozytywne efekty praktyczne.

Wojciech Cynarski przekonuje i pokazuje zarówno Odbiorcy o wyrobieniu naukowym, jak i nieparającemu się dzisiaj nauką pasjonatowi sztuk walki, że nie ma uzasadnionego powodu do skrępowania, na przykład w związku z użyciem pojęcia „szlachetny” czy „doskonalenie się”.

Autor recenzowanej przez nas pracy konsekwentnie ożywia naukowo i emocjonalnie wartości i potrzeby wyższe tworzące zręby kultury bezpieczeństwa, jakie wypiera ta część kultury masowej¹⁰, którą dzisiaj można już nazwać tak jak pewien rodzaj pożywienia – kulturą śmieciową.

Recenzowana monografia zawiera i oferuje Czytelnikowi bardzo bogate materiały – źródła i dokumentację naukową, rozległą literaturę przedmiotu oraz efekty swych empirycznych badań, opowiadających unidyscyplinarne a jednocześnie holistycznemu i antropocentrycznemu charakterowi całości dzieła. Podsumowując, recenzowane dzieło jest to taka monografia naukowa, w której Autor przyjął unidyscyplinarną perspektywę, w której dominują aspekty psycho-społeczne, antropologiczne, społeczno-kulturowe na czele z kulturą fizyczną i ciałem człowieka, jako instrumentem służącym człowiekowi do ćwiczenia umysłu oraz z niezwykle pojemnym zasobem informacji o charakterze encyklopedyczno-informacyjnym.

Paralelnie występuje tu także aspekt edukacyjny dzieła, który stanowi mocną i bardzo współcześnie potrzebną odpowiedź na postmodernistyczną i konsumpcjonistyczną mimikrę. Jednocześnie, dzięki walorom edukacyjnym recenzowana praca, jako monografia naukowa, wraz z zawartą tu wiedzą, dotrze do szerszych grup społecznych niż tylko kręgi uczonych, co na pewno stanowi jej dużą zaletę, przełamującą barierę hermetyczności w obszarze zdobyczy nauki.

Recenzowana monografia stanowi można powiedzieć niezbędne i unikalne dzieło polskiej literatury naukowej której przedmiotem jest droga sztuki walki karate. Jest to dzieło, którego pojawienie się niweluje istniejące deficyty w dotychczasowym stanie dorobku dotyczącym zjawiska spo-

⁹ M.A. Max-Neef, *Foundations of Transdisciplinarity*, “Ecological Economy” 2005, No. 53, pp. 5–16.

¹⁰ H. Gans, *Popular Culture and High Culture: An Analysis and Evaluation of Taste*, Basic Books, New York 1974; E. Shils, *Daydreams and Nightmares: Reflections on the Criticism of Mass Culture*, [w:] “Sewanee Review” 1957, No. 65; J. Ortega y Gasset, *The Revolt of the Masses*, W.W. Norton & Co., New York 1932.

lecznego ze wszech miar godnego poważnego potraktowania przez przedstawicieli *nauk społecznych* oraz *nauk o kulturze fizyczne i zdrowiu*.

Bezspornym faktem jest też, że podjęte przez Wojciecha Cynarskiego badania, ukazują nam nie przez wszystkich członków społeczeństwa właściwie doceniane *zjawisko społeczne*. A było ono wraz z innymi *dalekowschodnimi sztukami walki* w Polsce, drugą zaraz po wierze przodków łączącej się z polskim patriotyzmem, enklawą wolności w czasach, w których *rzeczywistość społeczna* w ojczyźnie Autora obciążono bezdusznym, narzuconym z za wschodniej granicy totalitaryzmem.

Totalitaryzm komunistyczny rugował lub przynajmniej umniejszał *kulturę bezpieczeństwa* w tak ważnych dla człowieka sferach, jakie stanowią duchowość, wspólnotowość, braterstwo oraz lojalność i solidarność.

Zjawiska te przetrwały kształtowane nie tylko w rodzinie polskiej czy społeczeństwach lokalnych spajanych wiarą przodków, ale także wewnątrz społeczności ćwiczących karate i inne sztuki walki, które w kraju leżącym nad Wisłą – w środku współczesnej Europy – uzyskiwały nie tylko obywatelstwo, ale i polską patriotyczną specyfikę.

Recenzowana praca posiada właściwą dla publikacji naukowych strukturę, logiczny układ kolejności rozdziałów. Wykazuje ona również językową przejrzystość oraz cechuje ją precyzją konstruowania wypowiedzi.

Ponadto jeszcze – wykazuje ona jak bardzo perfekcjonistyczne było podejście Autora do rozległego zadania, jakie sobie postawił w warstwie merytorycznej, a także i w warstwie edytorskiej przedstawionego do recenzji tekstu.

KONKLUZJE KOŃCOWE

1. Tekst niniejszej monografii naukowej w mojej opinii jest gotowy do druku już w wersji obecnej. Pozostają jeszcze do korekty nieliczne „literówki”. Na przykład, Podsumowanie Rozdziału 4 jest „...etyce **nr**-matywnej...”, zamiast „... etyce **norm**atywnej...”.
2. Ponadto – nieco dyskusyjny wydaje mi się być tytuł Rozdziału 5. Być może pojęciowo jest ów tytuł zbyt „szeroki” w kontekście tematu całości pracy i jej kluczowej kategorii badawczej, jaką jest *karate-do*. Sama treść Rozdziału 5 jest jak najbardziej poprawna merytorycznie i kompatybilna z tematem pracy.
3. Postulatycznie – w mojej opinii warto rozważyć wzbogacenie strony wizualnej niniejszej monografii, ponieważ *sztuka walki*, mając między

innymi manualny charakter warta jest również zastosowania w miarę bogatej, wizualnej warstwy przekazu potraktowania.

W ostatnim słowie recenzji powtórzę, że recenzowana praca jest najprawdopodobniej jedyną dotąd tak dalece przekrojową monografią naukową dotyczącą współczesnego zjawiska społecznego karate-do w Polsce i w Europie, w ujęciu antropologicznym, socjo-kulturowym, humanistycznym i psycho-społecznym.

Wielki atut omawianej monografii naukowej stanowi praktyczna wiedza jej Autora ugruntowana poprzez osobiste wieloletnie doświadczenie, zdobywane krok po kroku, w jego codziennych ćwiczeniach wykonywanych podczas konsekwentnego podążania szlachetną drogą wojownika.

BIBLIOGRAPHY

- Shils E., *Daydreams and Nightmares: Reflections on the Criticism of Mass Culture*, "Sewanee Review" 1957, nr 65.
- Gans H., *Popular Culture and High Culture: An Analysis and Evaluation of Taste*, Basic Books, New York 1974.
- Greene T., *The Discovery of Spiritual Chivalry: Ennobling of the Spirit, Soul, and Resilient Self*, Austin Macauley Publishers, London 2019.
- Ortega y Gasset, J. *The Revolt of the Masses*, W.W. Norton & Co., New York 1932
- Max-Neef M.A., *Foundations of Transdisciplinarity*, "Ecological Economy" 2005, Vol. 53.
- Philosophy and the Martial Arts: Engagement*, G. Priest, D. Young (red.), Routledge, New York 2014.
- Turner F., *Science and Philosophy of Martial Arts Exploring the Connections Between the Cognitive, Physical, and Spiritual Aspects of Martial Arts*, North Atlantic Books, Berkeley 2022.
- Vertonghen J., Theeboom M., *The social-psychological outcomes of martial arts practise among youth: A review*, "Journal of Sports Science and Medicine" 2010, No. 9, pp. 528–537.

CITE THIS ARTICLE AS:

J. Piwowarski, *Recenzja wydawnicza monografii naukowej autorstwa profesora dra hab. Wojciecha Cynarskiego o tytule Karate in the Perspective of Anthropology (Karate w perspektywie antropologii)*, „Kultura Bezpieczeństwa” 2024, nr 44, s. 170–177, DOI: 10.5604/01.3001.0054.9016.